

بسم الله الرحمن الرحيم

احکام فقہی مورد ابتلا در سفر عتبات عالیات

گردآوری و تدوین: منصور مظاهری

ستاد مرکزی اربعین حسینی
کمیته فرهنگی و آموزشی

احکام فقهی مورد ابتلا در سفر عتبات عالیات (ویراست سوم)

گردآوری و تدوین: منصور مظاهری
آماده سازی متن: حسن عموعبداللہی
نوبت چاپ: اول، تابستان ۱۳۹۹
ستاد مرکزی اربعین
کمیته فرهنگی - آموزشی

پورتال اربعین:
ALARBAEEN.IR

پیش‌گفتار

حضور مشتاقان حسینی در موسم اربعین در عتبات عالیات، نیازها و انتظاراتی را در عرصه‌ها و حوزه‌های مختلف ایجاد می‌کند؛ از جمله مهم‌ترین این نیازها، حوزه‌های معرفتی و احکام شرعی می‌باشد. بی‌تردید زائران عزیز در این سفر معنوی از متصدیان تبلیغی و فرهنگی انتظار دارند تا فضا و عرصه را برای حضور، مطابق شریعت اسلامی و آموزش‌های اسلام فراهم آورند. اولین گام در راستای برآورده ساختن و پاسخگویی به این انتظار و نیاز، آگاهی‌بخشی به زائران و دسترسی ایشان به احکام مورد ابتلا در این سفر می‌باشد.

به‌همین منظور با توجه به ابعاد مختلف و تجارب به دست آمده از این آیین باشکوه در سال گذشته، کمیته فرهنگی و

آموزشی، مجموعه احکام فقهی مورد ابتلا را استخراج و تدوین نموده تا در اختیار مبلغان و زائران عزیز قرار گیرد. برای این منظور از استاد ارجمند جناب حجت الاسلام والمسلمین منصور مظاهری درخواست گردید که با توجه به سوابق و توانایی و مراتب علمی ایشان، با تدوین مجموعه مذکور، این کمیته را یاری رسانند؛ که با پذیرش و اهتمام و تلاش بی‌شائبه و مجدانه ایشان و همچنین الطاف خداوند، این مجموعه تدوین و آماده گشت.

لازم می‌دانیم از زحمات ایشان و عنایت و محبت دفاتر مراجع عظام، حضرات آیات: خامنه‌ای، سیستانی، مکارم شیرازی و صافی گلپایگانی که با اظهار نظر و راهنمایی‌های ارزشمند خویش ما را در تدوین این اثر یاری رساندند صمیمانه تقدیر و تشکر نماییم.

ستاد مرکزی اربعین

کمیته فرهنگی - آموزشی

فهرست مطالب

پیش‌گفتار.....	۳
مقدمه.....	۹
بخش اول: مستحبات سفر.....	
پیش از سفر.....	۱۳
در سفر.....	۱۵
وصیت.....	۱۶
بخش دوم: احکام سفر.....	
نماز مسافر.....	۱۷
شرایط شکسته خواندن نماز.....	۲۱
کثیر السفر و حکم آن.....	۲۱
معیار سفری که موجب تمام خواندن نماز است.....	۲۴
حد ترخص.....	۲۵
معیار محاسبه در حد مسافت شرعی.....	۲۷
قصد اقامت.....	۲۸
شرط تحقق قصد اقامت.....	۲۹
اجازه شوهر در سفر.....	۳۰
اجازه پدر و مادر در سفر.....	۳۲
تخیر مسافر بین قصر و تمام در نماز.....	۳۳
نماز قضا در سفر.....	۳۵
اقتدای مسافر در نماز جماعت.....	۳۶

بخش سوم: احکام مختص به حرم و مسجد..... ۳۹

- ۴۱..... غسل زیارت
- ۴۲..... استحباب نماز در حرم معصومین علیهم السلام
- ۴۲..... حفظ حرمت حرم
- ۴۳..... بردن مهر و قرآن و کتب ادعیه از مسجد و حرم
- ۴۴..... محاذی یا مقدم بودن بر قبر امام علیه السلام در نماز
- ۴۵..... جاگرفتن برای نماز
- ۴۸..... ورود جنب، حائض، نفساء و مستحاضه به حرم ائمه معصومین علیهم السلام
- ۴۹..... سجده در برابر قبر امام معصوم علیه السلام
- ۵۰..... تصرف در اموال اهدایی به حرم
- ۵۰..... احکام مساجد و مسجد کوفه

بخش چهارم: احکام عزاداری..... ۵۱

- ۵۳..... توسعه زمان در زیارت اربعین
- ۵۳..... پوشیدن لباس سیاه در عزای اهل بیت علیهم السلام
- ۵۴..... خواندن روضه‌های غیرواقعی و غیرمعتبر
- ۵۵..... نقل مطالب بی‌مأخذ در عزاداری
- ۵۶..... کیفیت عزاداری اهل بیت علیهم السلام
- ۵۶..... استفاده از آلات موسیقی در عزاداری
- ۵۷..... برهنه‌شدن در عزاداری
- ۵۸..... عزاداری و رعایت حال مردم
- ۵۹..... استفاده از علم در عزاداری
- ۵۹..... بلند کردن صدای بلندگوهای هیئت عزاداری
- ۶۰..... تمثال معصومین علیهم السلام
- ۶۰..... دورانداختن عکس اماکن متبرکه
- ۶۰..... غلو در مداحی

فهرست مطالب ۷

تکرار بعضی عبارات ادعیه	۶۱
سخنان تفرقه‌انگیز	۶۱
مداحی بانوان	۶۲
اختلاط زن و مرد هنگام زیارت و در حرم‌های مطهر	۶۲
هدایای مردمی به عزاداری	۶۳

خاتمه .....

عمل بدون تقلید	۶۷
بقای بر تقلید میت	۶۷
عدول از مرجع مساوی به مساوی	۶۸
وضوگرفتن با آب شرب	۶۹
استفاده از وضوخانه مسجد	۶۹
اقامه نماز مستحبی در حال حرکت	۷۰
احکام نذر	۷۰
اجازه شوهر برای نذر زن	۷۴
نذر روزه در سفر	۷۵
زیارت قبور	۷۶
احکام تربت	۷۷
رعایت قوانین و مقررات	۷۹
کمک به متکدیان	۸۰
اشیای پیدا شده	۸۱
محاذات یا مقدم بودن زن بر مرد در نماز	۸۲
احکام بانوان	۸۴

بسم

آنچه در کتاب « احکام فقهی مورد ابتلا در عقبات عالیات » بیان شده مطابق با فتاوی وای حضرت آیت الله خاندانی « دامت برکاته » می باشد.

دفتر
حضرت آیت الله خامنه ای مد ظله العالی
بخش استفتاءات

بسم الله الرحمن الرحيم

بنا بر سمات بعضی از اعضاء محترم هیئت استفتاء، فتاوی که در این کتاب آمده است مطابق با فتاوی مرجع عالیقدر حضرت آیت الله العظمی صافی گلپایگانی مد ظله العالی می باشد.

بسم تعالی

مجموعه مربوط به احکام عقبات عالیات مورد بررسی قرار گرفت با فتاوی
آیت الله العظمی (مکارم شیرازی (دام ظلّه) هماهنگ گردید. امیدواریم تمام
دوستان اسلامیت (علیه السلام) و زوار عقبات عالیات از این مؤلفه
گردند و مآثر دهای خیر خود مستقر سازند.
همیشه موفق باشید

۱۳۸۶/۸/۱۴

ف. مرتضیٰ آملی (مکارم شیرازی مد ظله)

مقدمه

الحمد لله رب العالمين و صلى الله على سيدنا محمد و آله
الطيبين و الطاهرين و اللعن الدائم على اعدائهم اجمعين من
الاولين و الآخرين.

آيين مقدس اسلام به عنوان كامل ترين و
جامع ترين دين كه مى تواند ضامن سعادت
دنيوى و اخروى همه انسانها باشد، داراى
احكام و قوانينى است كه در عين سادگى و
سهولت مى تواند در زمينه هاى مختلف زندگى
بشر جوابگوى نيازهاى گوناگون اسلام باشد و
اين احكام و قوانين نماد عملى بندگى حضرت
حق است.

علم فقه تنها علمى است كه در اين راستا به
تبين اين احكام پرداخته و در اين علم انسانها
كيفيت احكام و امتثال و اطاعت اوامر و
دستورات شرع مقدس را فرامى گيرند و تمام

۱۰ ✨ احکام فقهی مورد ابتلا در سفر عتبات عالیات

شئون زندگی فردی و اجتماعی خود را بر اساس وظیفه شرعی اداره می نمایند.

یکی از بارزترین مصادیق اهتمام به فقه، پرسش کردن از فقهای است که شایستگی اظهارنظر را داشته و مؤمنین با رجوع به آنها و سؤال از آنان در زمینه های مختلف، وظیفه شرعی خود را می آموزند. در زمان غیبت امام معصوم علیه السلام بنابر آنچه در توقیع شریف آمده است باید به حاملان علوم اهل بیت علیهم السلام و رواة احادیث مراجعه نمود.

«و اما الحوادث الواقعة فارجعوا فیها الی رواة احادیثنا»^۱

مجموعه ای که در پیش رو دارید احکام فقهی مورد ابتلا در عتبات عالیات و در جهت سهولت دسترسی عموم و به ویژه روحانیون کاروان های عتبات عالیات، تنظیم و تدوین گردیده و تلاش بر این بوده که مسائل مورد ابتلا در این سفر جمع آوری گردد.

این مجموعه بر اساس فتاوی آیات عظام: خامنه‌ای، سیستانی، صافی گلپایگانی و مکارم شیرازی (دامت برکاتهم) تنظیم شده است.

یادآوری چند نکته:

۱. در مواردی که اختلاف فتاوی در آن وجود ندارد اسم آیات عظام بیان نشده است.
۲. در مواردی که اختلاف بین فتاوی وجود دارد، بیان فتاوی آیات عظام بر اساس حروف الفبا بوده است.
۳. نسبت به فتاوی آیات عظام: خامنه‌ای، صافی گلپایگانی و مکارم شیرازی پس از تنظیم، تأییدیه نیز از دفاتر آن آیات عظام گرفته شده است.
۴. نسبت به فتاوی حضرت آیت الله العظمی سیستانی (دامت برکاته) از منابع فتاوی ایشان: منهاج الصالحین، تعلیقه عروه، توضیح المسائل، توضیح المسائل جامع، استفتاءات، سایت فارسی و عربی معظم له استفاده و در چند مورد از دفتر ایشان سؤال شده و

نسبت به مواردی که با آیات عظام دیگر اختلاف نظر وجود دارد در پاورقی آدرس داده شده است.
۵. بنابر نظر حضرت آیت الله سیستانی بر اساس آنچه در منهاج الصالحین و تعلیقه عروه بیان شده، انجام مستحبات به قصد رجاء انجام گیرد.

محرم الحرام ۱۴۳۷ هـ. ق

منصور مظاهری

بخش اول:

مستحبات سفر

پیش از سفر

انجام این امور پیش از سفر و هنگام آغاز آن مناسب است:

۱. طلب خیر از خداوند بدین معنی که از خداوند

خیر و خوبی در این سفر را درخواست کند؛

۲. اطلاع دادن به دوستان و بستگان و حلالیت طلبیدن از آنان؛

۳. وصیت کردن، به خصوص نسبت به امور واجب؛

۴. انتخاب همسفران مناسب و هم‌شان خود از نظر اخلاقی؛

۵. انتخاب زمان مناسب برای سفر که در ایام هفته

روزهای شنبه و پس از آن روزهای سه شنبه و

پنج‌شنبه است و روز جمعه قبل از نماز جمعه

- مکروه است. اگر در سایر ایام هفته لازم شد به سفر برود صدقه بدهد و برود؛
۶. خواندن دعای سفر و آیات و سوره‌های قرآن که از جمله آنهاست: سوره قدر، سوره حمد، سوره ناس، سوره فلق و آیه الكرسي؛
۷. صدقه دادن در آغاز سفر و بهتر است هنگام سوار شدن به وسیله نقلیه صدقه بدهد؛
۸. غسل کردن پیش از آغاز سفر خصوصاً برای زیارت امام حسین (ع).

در سفر

- مناسب است این امور انجام شود:
۱. زاد و توشه لازم و کافی به همراه داشته باشد.
  ۲. با همسفران خود با اخلاق نیکو رفتار کند.
  ۳. به افراد ضعیف و مریض در طول سفر کمک کند.
  ۴. به فقرا و مساکین صدقه بدهد.

وصیت

۱. وصیت آن است که انسان سفارش کند بعد از مرگش برای او کارهایی انجام دهند یا بگویند بعد از مرگش چیزی از مال او ملک کسی باشد و کسی را که به او وصیت می‌کنند، وصی می‌گویند.
۲. کسی که وصیت می‌کند باید عاقل و بالغ باشد و از روی اختیار، وصیت کند.
۳. وقتی انسان نشانه‌های مرگ را در خود دید، باید فوراً امانت‌های مردم را به صاحبانش برگرداند و اگر به مردم بدهکار است و موقع دادن آن بدهی رسیده، باید بدهد و اگر خودش نمی‌تواند بدهد یا موقع دادن بدهی او نرسیده باید وصیت کند و بر وصیت، شاهد بگیرد و همچنین اگر نماز و روزه قضا دارد باید وصیت کند که از مال خودش برای آنها اجیر بگیرند و اگر قضای نماز و روزه بر پسر بزرگ‌ترش واجب باشد، باید به او اطلاع دهد.

۴. اگر مصرفی را که در وصیت معین کرده از ثلث مال او بیشتر باشد، در صورتی صحیح و نافذ است که ورثه، آن را اجازه دهند.

بخش دوم:

احکام سفر

نماز مسافر

بر مسافر واجب است نمازهای چهار رکعتی ظهر، عصر و عشا را با شرایطی که خواهد آمد شکسته «دو رکعت» بخواند ولی نماز صبح و مغرب شکسته نمی‌شود و در سفر نافله‌های ظهر و عصر و عشا ساقط است. البته خواندن نافله عشاء رجاء اشکال ندارد.

شرایط شکسته خواندن نماز

۱. سفر او به مقدار مسافت شرعی باشد یعنی رفتن یا برگشتن و یا رفت و برگشت او روی هم هشت فرسخ شرعی (۴۱ کیلومتر) باشد مشروط به اینکه رفتن او کمتر از چهار فرسخ نباشد. (آیت الله خامنه‌ای)

سفر او به مقدار مسافت شرعی باشد یعنی رفتن یا برگشتن و یا رفت و برگشت او روی هم هشت فرسخ شرعی (۴۴ کیلومتر تقریباً) باشد خواه رفتن یا

برگشتن کمتر از چهار فرسخ باشد یا نباشد. (آیت الله سیستانی)

سفر او به مقدار مسافت شرعی باشد یعنی رفتن یا برگشتن و یا رفت و برگشت او روی هم هشت فرسخ (حدود ۴۴ کیلومتر) باشد مشروط به اینکه هر یک از رفت و برگشت کمتر از چهار فرسخ نباشد و اگر یکی کمتر بود احتیاط به جمع خوانده شود. (آیت الله صافی)

سفر او به مقدار مسافت شرعی باشد یعنی رفتن یا برگشتن و یا رفت و برگشت او روی هم هشت فرسخ شرعی (۴۳ کیلومتر) باشد مشروط به اینکه رفتن او کمتر از چهار فرسخ نباشد. (آیت الله مکارم)

۲. از اول مسافرت قصد پیمودن هشت فرسخ را داشته باشد. بنابراین اگر از ابتدا قصد پیمودن هشت فرسخ را نداشته باشد و یا قصد پیمودن کمتر از آن را داشته و بعد از رسیدن به مقصد تصمیم بگیرد به جایی برود که فاصله آن با مکان اول کمتر از مسافت

بخش دوم: احکام سفر * ۲۳

شرعی است ولی از منزل تا آنجا به اندازه مسافت شرعی است باید نمازش را تمام بخواند.

۳. در بین راه از قصد خود مبنی بر پیمودن مسافت شرعی برنگردد. بنابراین اگر در بین راه پیش از رسیدن به چهار فرسخ از قصد خود برگردد یا مردد شود حکم سفر بعد از آن بر او جاری نمی‌شود هرچند نمازی که قبل از عدول از قصد خود به صورت شکسته خوانده صحیح است.

۴. قصد قطع سفر در اثنای پیمودن مسافت شرعی با عبور از وطن خود یا جایی که می‌خواهد ده روز یا بیشتر در آنجا بماند نداشته باشد.

اگر می‌خواهد از وطن بدون توقف بگذرد باید احتیاطاً هم شکسته بخواند و هم تمام. (آیت الله سیستانی)^۱

۵. سفر از نظر شرعی برای او جایز باشد، بنابراین اگر سفر معصیت و حرام باشد اعم از اینکه خود سفر حرام باشد مثل فرار از جهاد یا هدف از سفر کار

---

۱. توضیح المسائل، شرط چهارم از شروط قصر.

حرامی باشد مثل سفر برای راهزنی حکم سفر را ندارد و نماز تمام است.

۶. مسافر از کسانی که خانه به دوش هستند، نباشد مانند بعضی صحرائشینان که محل زندگی ثابتی ندارند، بلکه در بیابانها گردش می کنند و هر جا آب و علف و چراگاه پیدا کنند می مانند.

۷. مسافرت را شغل خود قرار نداده باشد مانند باربر، راننده و ملوان و... کسی که شغل او در سفر است در سفرهای شغلی، ملحق به اینهاست. (آیات عظام: خامنه ای و صافی)

کثرت سفر نداشته باشد هرچند شغل او نباشد. (آیات عظام: سیستانی و مکارم)

۸. به حد ترخص برسد.

کثیر السفر و حکم آن

اگر سفر، شغل یا مقدمه شغل نباشد هرچند کثرت هم داشته باشد موجب شکسته شدن نماز می شود و به طور کلی عنوان کثیرالسفر حکمی ندارد و موضوع

بخش دوم: احکام سفر * ۲۵

حکم شرعی نیست، بلکه تمام خواندن نماز و صحت روزه برای کسی است که یا سفر شغل اوست (مانند راننده و خلبان و مانند آن) و یا برای انجام شغل مسافرت می‌نماید (مثل کارمند و کارگر که به اندازه مسافت شرعی برای کارشان مسافرت می‌کنند که این افراد در مبدا و مقصد و بین راه نمازشان تمام و روزه‌اشان صحیح است). (آیات عظام: خامنه‌ای و صافی)

اگر کسی به هر دلیلی کثرت سفر پیدا کند ولو شغل او یا مقدمه شغل او نباشد نمازش تمام است. (آیات عظام: سیستانی و مکارم)

معیار سفری که موجب تمام خواندن نماز است

اگر به مدت سه ماه هر روز به غیر از تعطیلی و یا ۸-۹ ماه هفته‌ای یک روز و یا یک سال یا بیشتر به نحوی که ده روز یکجا اقامت نکند، نماز در محل زندگی و محل کار و بین راه رفت و آمد تمام و روزه صحیح است. (آیت الله خامنه‌ای)

کثیرالسفر بر کسی صدق می‌کند که حداقل ده بار در ماه و در ده روز آن سفر برود یا ده روز در حال سفر باشد هرچند ضمن دو یا سه سفر باشد با این شرط که تصمیم بر ادامه داشته باشد به مدت شش ماه در یک سال و یا سه ماه در چند سال را داشته باشد و در این صورت نماز او در همه مسافرت‌ها هرچند غیر سفرهای متکرر او باشد تمام است. البته در دو هفته اول بین نماز شکسته و تمام احتیاطاً جمع نماید و اگر عدد و یا روزهای مسافرت او در ماه هشت یا نه باشد بنابر احتیاط واجب در همه سفرها باید هم شکسته بخواند و هم تمام و اگر کمتر از این باشد نماز شکسته است. (آیت الله سیستانی)^۱

اگر به مدت سه ماه یا بیشتر حداقل هر ده روز یک سفر شغلی تحقق پیدا کند به نحوی که ده روز یکجا اقامت نشود نماز در سفرهای شغلی غیر از سفر اول

---

۱. توضیح المسائل، م ۱۲۹۵.

بخش دوم: احکام سفر ✨ ۲۷

در مبدأ، مقصد و بین راه نماز، تمام و روزه صحیح است و اگر ده روز یا بیشتر در یک محل اقامت شود در سفر اول شغلی نماز شکسته و بعد از آن تمام است. (آیت الله صافی)

اگر به مدت یک ماه هر روز و یا هفته‌ای حداقل سه روز رفت و آمد داشته باشد و این کار برای مدتی (حداقل دو ماه) ادامه داشته باشد حکم کثیرالسفر را دارد. (آیت الله مکارم)

حد ترخص

معیار شنیده نشدن اذان آخر شهر از طرفی است که مسافر از آن خارج و یا داخل آن می‌شود. (آیت الله خامنه‌ای) و یا دیده نشدن دیوارهای شهر است. (آیت الله صافی)

حد ترخص جایی است که اهل شهر حتی آنها که در خارج شهر و توابع آن هستند مسافر را نتوانند

ببینند و نشانه آن این است که او اهل شهر را نتواند
ببیند. (آیت الله سیستانی)^۱

معیار شنیدن اذان آخر شهر از طرفی است که مسافر
از آن خارج و یا داخل آن می شود و همچنین مشاهده
شدن شخص مسافر از سوی اهالی شهر یا مشاهده
نشدن. (آیت الله مکارم)

معیار محاسبه در حد مسافت شرعی

ابتدای مسافت شرعی نسبت به شهر مبدأ از آخر
شهر محاسبه می شود و به مقصد هم اول شهر ملاک
است، البته اگر نقطه خاصی در کنار شهر مد نظر است
مثلاً دوستی او را به باغی که حاشیه همان شهر است
دعوت کرده و شهر شما طریقی برای رسیدن به مقصد
باشد، در محاسبه مسافت همان نقطه باید در نظر
گرفته شود. (آیت الله خامنه ای)

ابتدای مسافت شرعی را باید از جایی حساب کند
که شخص پس از عبور از آنجا مسافر محسوب

---

۱. توضیح المسائل، م ۱۳۰۴.

می‌شود و آنجا غالباً آخر شهر یا روستاست، ولی در بعضی از شهرهای بسیار بزرگ (بلاد کبیره) ممکن است آخر محله باشد و انتهای مسافت شرعی برای خود مسافری که قصد دارد به شهر یا روستایی که وطن او نمی‌باشد سفر نماید آخرین مقصد فرد در آن شهر یا روستا می‌باشد. (آیت الله سیستانی)^۱

ابتدای مسافت شرعی نسبت به شهر مبدأ و شهر مقصد، اول شهر است. (آیات عظام: صافی و مکارم)

قصد اقامت

قصد ده روز کامل از اذان صبح (از طلوع آفتاب: آیت الله خامنه‌ای) روز اول تا غروب روز دهم کافی است و اگر از بین روز شروع کند تا همان ساعت از روز یازدهم باید بماند.

---

۱. توضیح المسائل جامع، م ۱۵۵۱.

شرط تحقق قصد اقامت

۱. مسافری که قصد اقامت ده روز نماید و از ابتدا قصد خروج از محل اقامت را نداشته باشد با خواندن حداقل یک نماز چهاررکعتی در آنجا نماز تمام است و پس از آن، خارج شدن از محل اقامت به مقدار کمتر از مسافت شرعی به قصد اقامت ضرر نمی‌رساند.

نکته: اگر هنگام قصد اقامت تصمیم به خارج شدن کمتر از مسافت شرعی به میزانی که به قصد اقامت ده روز ضرر نزنند مانند آنکه حداکثر ۱۵ ساعت در مجموع ده روز در سه نوبت یا بیشتر داشته باشد در این صورت قصد خروج به قصد اقامت لطمه‌ای نمی‌زند. (آیت الله خامنه‌ای)

اگر مدت رفت و آمد به اندازه‌ای باشد که در نظر عرف با اقامت ده روز منافات ندارد نماز را تمام بخواند، مثلاً در نصف روز خارج شده و سپس برگردد هرچند برگشتنش بعد از رسیدن شب باشد

مگر در صورتی که این طور خارج شدن او به مقداری تکرار شود که عرفاً بگویند در دو جا یا بیشتر اقامت دارد. (آیت الله سیستانی)^۱

اگر هنگام قصد اقامت تصمیم به خارج شدن گرچه کمتر از مسافت شرعی داشته باشد قصد اقامت صحیح نیست. (آیت الله صافی)

کسانی که قصد اقامت می کنند می توانند روزی یکی دو ساعت از محل اقامت، به کمتر از مسافت شرعی مسافرت کنند. (آیت الله مکارم)

۲. مسافری که می خواهد ده روز در محلی بماند در صورتی باید نماز را تمام بخواند که بخواند تمام ده روز در یک مکان بماند. پس اگر قصد ده روز در دو محل که از نظر عرف دو مکان محسوب شود داشته باشد، مثلاً (فاصله دو محل بیش از سه یا چهار کیلومتر باشد. آیت الله مکارم) ده روز در نجف و کوفه بماند باید نماز را شکسته بخواند.

---

۱. توضیح المسائل، م ۱۳۲۳.

اجازه شوهر در سفر

اگر زن بدون اجازه شوهر سفری برود که بر او واجب نباشد (مجاز نباشد (آیت الله مکارم)) آن سفر حرام بوده و نماز او تمام و روزه‌اش را باید به جا آورد هر چند مسافر باشد.

اجازه پدر و مادر در سفر

اگر فرزند با وجود نهی پدر و مادر سفری برود که بر وی واجب نباشد (مجاز نباشد (آیت الله مکارم)) در صورتی که موجب اذیت آنها شود سفرش حرام و نماز او تمام و روزه‌اش صحیح است. (آیات عظام:

خامنه‌ای، صافی و مکارم)

سفری که واجب نیست اگر سبب اذیت ناشی از دلسوزی پدر و مادر باشد حرام است و انسان باید در آن سفر نماز را تمام و روزه هم بگیرد. (آیت الله سیستانی)^۱

---

۱. توضیح المسائل، م ۱۲۸۱.

تخیر مسافر بین قصر و تمام در نماز

۱. در مسجد کوفه و حائر حسینی مسافر می‌تواند نماز را تمام یا شکسته بخواند ولی تمام خواندن افضل است.

در حائر حسینی همه روضه شریفه (زیر گنبد) و مسجد متصل به آن و رواق‌ها داخل در حائر می‌باشند ولی مسافر در صحن* و شهر کربلا باید نماز را شکسته بخواند. (آیات عظام: خامنه‌ای و مکارم)

مسافر می‌تواند در تمام شهر کوفه حتی قسمت‌های توسعه یافته آن و در حرم سیدالشهداء (علیه السلام) تا مقدار ۱۱/۵ متر از اطراف قبر مقدس، نمازش را تمام بخواند اما در سایر قسمت‌های حرم آن حضرت و شهر کربلا احتیاط واجب آن است که نماز را شکسته بخواند. (آیت الله سیستانی)^۱

---

* در صحن مسقف فعلی مانند زیر گنبد و مسجد متصل به آن، حکم تخیر

بین قصر و تمام جاری است. (آیت الله مکارم)

۱. توضیح المسائل جامع، م ۱۶۳۵.

در مسجد کوفه و حائر حسینی مسافر می‌تواند نماز را تمام یا شکسته بخواند ولی اتمام افضل است و حائر حسینی زیر گنبد می‌باشد ولی مسافر در صحن و شهر کربلا باید نماز را شکسته بخواند. (آیت الله صافی)

۲. مسافر می‌تواند در اماکن مذکور بدون نیت تمام یا شکسته نماز را شروع کند و در وسط آن یکی را اختیار کند و بر همان اساس نماز را به پایان ببرد و حتی در اثنای نماز می‌تواند نیت را برگرداند مثلاً به نیت شکسته خواندن نماز را شروع کرده، ولی در اثنای نماز قصد کند که نماز را چهار رکعتی تمام کند و همچنین به عکس تا وقتی که محل عدول نگذشته باشد. پس اگر به نیت چهار رکعتی نماز را شروع کرده و در رکعت اول یا دوم تصمیم گرفت که نماز را شکسته بخواند اشکال ندارد.

۳. نمازی که در اماکن مذکور از مسافر فوت شده در قضای آن در صورتی که در آن اماکن به جا آورد

بخش دوم: احکام سفر ✨ ۳۵

بین شکسته و کامل خواندن مخیر است ولی در غیر آن اماکن احتیاط واجب آن است که شکسته قضا کند. (آیات عظام: خامنه‌ای، صافی و مکارم)

حکم تخییر در نماز اداء جاریست و شامل نماز قضا نمی‌شود. ^۱(آیت الله سیستانی)

۴. حکم تخییر در اماکن مذکور اختصاص به نماز دارد و روزه مسافری که قصد ده روز نکرده صحیح نیست.

نماز قضا در سفر

۱. اگر مسافر بخواهد نمازهایی را که در غیر سفر از وی فوت شده به جا آورد باید نمازهای ظهر و عصر و عشا را چهار رکعتی قضا نماید و اگر در سفر این نمازها از او فوت شود باید قضای آن را دو رکعتی به جا آورد هرچند در وطن آنها را قضا نماید.

---

۱. منهاج الصالحین، ج ۱، م ۹۴۹.

۲. خواندن نماز قضا به جماعت اشکال ندارد و تفاوتی ندارد که نماز امام جماعت ادا باشد و یا قضای حتمی.

اقتدای مسافر در نماز جماعت

۱. مسافر اگر به امام جماعت که نماز را تمام می‌خواند اقتدا نماید هرچند ثوابش از نماز جماعت که هر دو - امام و مأموم - نمازشان تمام باشد یا هر دو نمازشان شکسته باشد کمتر است، ولی از نماز فردای ثواب بیشتری دارد.

۲. مسافر که پس از اتمام دو رکعت سلام می‌دهد می‌تواند در دو رکعت دیگر به امام جماعت نماز دیگری - ادا یا قضا - را اقتدا نماید.

۳. در دو رکعت آخر که مسافر نماز دیگری را اقتدا می‌نماید، لازم نیست آن نماز دو رکعتی باشد، لذا می‌تواند نماز سه رکعتی یا چهار رکعتی را هم اقتدا نماید.

۴. در رکعت سوم که مسافر اقتدا می‌نماید، اگر فرصت خواندن حمد و سوره یا لا اقل حمد تنها را

بخش دوم: احکام سفر ✨ ۳۷

داشته باشد، می‌تواند قبل از رکوع امام اقتدا نماید، ولی اگر چنین فرصتی را ندارد بنابر احتیاط واجب صبر کند تا امام جماعت به رکوع رود آنگاه می‌تواند تکبیر بگوید و به رکوع امام جماعت برسد و صحیح است. (آیات عظام: خامنه‌ای، سیستانی و صافی)

در رکعت سوم که مسافر اقتدا می‌نماید، اگر فرصت خواندن حمد و سوره یا لا اقل حمد تنها را داشته باشد، می‌تواند قبل از رکوع امام اقتدا نماید، ولی اگر چنین فرصتی را ندارد می‌تواند صبر کند تا امام جماعت به رکوع رود آنگاه می‌تواند تکبیر بگوید و به رکوع امام جماعت برسد و صحیح است. (آیت الله مکارم)

۵. اگر مسافر به تصور این که فرصت حمد و سوره را دارد اقتدا نماید ولی قبل از تمام شدن حمد، امام جماعت به رکوع برود (بنابر احتیاط واجب) (آیت الله صافی) باید حمد را به پایان ببرد و اگر به رکوع امام جماعت هم نرسد، ولی به سجده برسد نمازش به جماعت صحیح است. (آیات عظام: خامنه‌ای و صافی)

اگر مسافر به تصور این که فرصت حمد و سوره را دارد اقتدا نماید، ولی قبل از تمام شدن حمد، امام جماعت به رکوع برود می‌تواند حمد را قطع نماید و با امام رکوع رود، ولی احتیاط مستحب در این صورت آن است که قصد فرادا کرده و نماز را تمام کند. (آیت‌الله سیستانی)^۱

اگر مسافر به تصور این که فرصت حمد و سوره را دارد اقتدا نماید ولی قبل از تمام شدن حمد، امام جماعت به رکوع برود باید حمد را به پایان ببرد و اگر به رکوع امام جماعت هم نرسد، نماز را فرادا ادامه دهد. (آیت‌الله مکارم)

۶. مسافری که در رکعت سوم یا چهارم نماز جماعت اقتدا نموده باید حمد و سوره را آهسته بخواند.

---

۱. توضیح المسائل، م ۱۴۲۲.

بخش سوم:

احکام مختص به حرم و مسجد

غسل زیارت

۱. غسل زیارت ائمه معصومین علیهم السلام مستحب است و با غسل‌های دیگر تفاوتی ندارد. (آیات عظام خامنه‌ای، صافی و مکارم)

استحباب آن ثابت نیست و کسی که می‌خواهد انجام دهد باید به قصد رجاء باشد. (آیت الله سیستانی)^۱
۲. غسل زیارت کفایت از وضوء نمی‌کند. (آیات

عظام: خامنه‌ای، سیستانی و صافی)

غسل زیارت کفایت از وضوء می‌کند. (آیت الله مکارم)
۳. اگر بعد از غسل کاری کند که وضوء را باطل می‌نماید؛ مثلاً بخوابد غسل باطل می‌شود و مستحب است (به قصد رجاء (آیت الله سیستانی)) دوباره غسل را بجا آورد. (آیات عظام خامنه‌ای، سیستانی و صافی)

اگر بعد از غسل کاری کند که وضوء را باطل می‌نماید؛ مثلاً بخوابد غسل باطل می‌شود و نمی‌توان با آن غسل نماز خواند، ولی برای زیارت تا پایان آن روز، همین غسل کافی است. (آیت الله مکارم)

---

۱. توضیح المسائل، م ۶۳۴

استحباب نماز در حرم معصومین علیہ السلام

خواندن نماز در حرم ائمه علیہ السلام مستحب و نسبت به مساجد افضل است؛ بلکه در حدیث آمده نماز در کنار قبر امیرالمؤمنین علیہ السلام برابر با دویست هزار نماز است. (آیات عظام: خامنه‌ای و صافی)

خواندن نماز در حرم ائمه علیہ السلام مستحب است، بلکه گفته شده بهتر از مسجد است و نیز در حدیث آمده نماز در کنار قبر امیرالمؤمنین علیہ السلام برابر با دویست هزار نماز است. (آیت الله سیستانی)^۱

بهتر آن است که مقایسه بین حرم ائمه و مساجد نشود البته در کنار قبر امیرالمؤمنین علیہ السلام برابر با دویست هزار نماز است. (آیت الله مکارم)

حفظ حرمت حرم

نجس کردن حرم ائمه اطهار علیہ السلام حرام است و اگر یکی از اینها نجس شود و نجس ماندن آن بی‌احترمی باشد تطهیر آن واجب است، بلکه احتیاط واجب آن

---

۱. توضیح المسائل جامع، م ۱۰۶۳.

بخائل سوم: احکام مخلص به حرم و مسجد * ۴۳

است که اگر بی‌احترامی هم نباشد آن را تطهیر نمایند. (آیات عظام: خامنه‌ای و صافی)

نجس کردن حرم ائمه اطهار علیهم‌السلام حرام است و اگر یکی از اینها نجس شود و نجس ماندن آن بی‌احترامی باشد تطهیر آن واجب است، بلکه احتیاط مستحب آن است که اگر بی‌احترامی هم نباشد آن را تطهیر نمایند. (آیت الله سیستانی)^۱

آلوده کردن حرم پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و امامان علیهم‌السلام اگر موجب هتک باشد حرام است و در این صورت تطهیر آن نیز واجب است، بلکه اگر بی‌احترامی هم نباشد احتیاط آن است که آن را تطهیر کنند. (آیت الله مکارم)

بردن مهر و قرآن و کتب ادعیه از مسجد و حرم
بردن مهر و قرآن و کتاب‌های دعای مساجد و حرم‌های مطهر جایز نیست و اگر کسی عمداً یا سهواً برده باشد باید به جای آن برگرداند.

---

۱. توضیح المسائل، م ۸۹۰.

محاذی یا مقدم بودن بر قبر امام علیه السلام در نماز

۱. انسان باید رعایت ادب را نماید و جلوتر از قبر امام علیه السلام نماز نخواند و اگر نماز خواندن بی احترامی باشد حرام است ولی باطل نیست. (آیت الله خامنه‌ای)

پشت کردن به قبر امام علیه السلام در صورتی که بی احترامی و هتک حرمت محسوب شود در نماز و غیرنماز حرام است و در هر صورت اگر قصد قربت حاصل شود نماز صحیح است. (آیت الله سیستانی)^۱

انسان باید رعایت ادب را نماید و بنابر احتیاط واجب جلوتر از قبر امام علیه السلام یا مساوی آن نماز نخواند و اگر نماز خواندن بی احترامی باشد حرام و باطل است. (آیت الله صافی)

انسان باید رعایت ادب را نماید و جلوتر از قبر امام علیه السلام نماز نخواند و اگر نماز خواندن بی احترامی باشد حرام و باطل است. (آیت الله مکارم)

---

۱. توضیح المسائل جامع، م ۱۰۴۵.

۲. اگر در نماز چیزی مانند دیوار بین شخص و قبر مطهر باشد که بی‌احترامی نشود اشکال ندارد، ولی فاصله شدن صندوق شریف ضریح و پارچه‌ای که روی آن افتاده کفایت نمی‌کند.

جاگرفتن برای نماز

۱. مسجد و حرم از اماکن مشترک و عمومی مسلمانان است که همه در استفاده از آن مساوی هستند. پس اگر شخصی قبل از دیگری جایی برای نماز یا عبادتی دیگر یا قرائت قرآن یا خواندن دعا در اختیار گرفت، دیگری نمی‌تواند آنجا را از او بگیرد. البته اگر شخص جایی از مسجد یا حرم را برای تلاوت قرآن و خواندن دعا اشغال نموده و شخص دیگری بخواهد در آنجا نماز بخواند و جای دیگری برای نماز خواندن نباشد یا بخواهد به جماعت ملحق شود و جای دیگری برای فردی خواندن نماز هست ولی برای شرکت در جماعت نیست، بر شخصی که قرآن یا دعا می‌خواند (بنابر احتیاط واجب) (آیت الله سیستانی^۱) واجب است جای خود را به نمازگزار بدهد. (آیات عظام خامنه‌ای و مکارم)

---

۱. منهاج الصالحین، ج ۲، م ۹۵۴.

در حرم اولویت برای نماز جماعت نیست.
(آیت الله صافی)

و در مشاهد مشرفه زیارت و نماز زیارت مقدم
است. (آیت الله سیستانی)^۱

۲. کسی که در مسجد یا حرم نشسته است اگر
دیگری جای او را غصب کند و در آنجا نماز بخواند
بنابر احتیاط واجب باید دوباره نمازش را در محل
دیگری بخواند. (آیات عظام خامنه‌ای، صافی و مکارم)

کسی که در مسجد یا حرم نشسته اگر دیگری جای
او را غصب کند و در آنجا نماز بخواند نمازش
صحیح می‌باشد، هرچند گناه کرده است. (آیت الله
سیستانی)^۲

۳. گذاشتن اثاث مانند سجاده و عبا برای نشستن در
حرم یا مسجد مانند نشستن است و صاحب آن حق
اولویتی نسبت به آن مکان پیدا می‌کند و دیگران
نمی‌توانند جای او را بگیرند ولی مثل مهر یا تسبیح که

---

۱. منهاج الصالحین، ج ۲، م ۹۵۹.

۲. توضیح المسائل جامع، م ۱۰۲۵.

محل نماز خواندن و یا قسمت عمده آن را اشغال نمی‌کند حقی برای شخص ثابت ننموده و دیگران می‌توانند بردارند و در آن مکان نماز بخوانند. (آیات عظام: خامنه‌ای و صافی)

گذاشتن اثاث مانند سجاده و عبا برای نشستن در حرم یا مسجد مانند نشستن است و صاحب آن حق اولویتی نسبت به آن مکان پیدا می‌کند و دیگران نمی‌توانند جای او را بگیرند و در مثل مهر و تسبیح که قسمت عمده را اشغال نمی‌کند همان حکم جاریست. (آیات عظام: سیستانی و مکارم)^۱

۴. بین گذاشتن اثاث و بازگشتن شخص نباید فاصله زیاد باشد به طوری که آن مکان معطل بماند. پس اگر اثاثی بگذارد و برنگردد در صورتی که بدون برداشتن نتوان در آن محل نماز خواند دیگران می‌توانند آن را بردارند، ولی کسی که آنرا برمی‌دارد ضامن نگهداری آن است تا صاحبش برگردد.

۵. اگر شخصی که در جایی از مسجد یا حرم نشسته است، برخیزد و از آن محل صرفنظر کند، حتی اثاثی را که گذاشته بر ندارد، دیگران می‌توانند آنجا را

---

۱. منهاج الصالحین، ج ۲، م ۹۵۷.

بگیرند ولی تصرف در اثاث او جایز نیست، مثلاً نمی‌توانند بر سجاده او نماز بخوانند.

ورود جنب، حائض، نفساء و مستحاضه به حرم ائمه

معصومین علیهم‌السلام

۱. بنابر احتیاط واجب توقف جنب و حائض و نفساء در حرم حرام است و مراد از حرم همان زیر گنبد متبرک و جایی است که به آن حرم و مشهد شریف گفته می‌شود نه ساختمان‌های ملحق به آن و شبستان‌ها مگر جایی که عنوان مسجد داشته باشد. (آیات عظام: خامنه‌ای، سیستانی و صافی)

بنابر احتیاط واجب، توقف جنب و حائض و نفساء در حرم حرام است و مراد از حرم همان قسمت زیر گنبد است و به تعبیر دیگر از آخرین در که به حرم ملحق می‌شود حرم محسوب می‌شود. (آیت الله مکارم)

۲. عبور جنب و حائض از حرم ائمه معصومین علیهم‌السلام به طوری که از یک درب وارد و از درب دیگر خارج شوند اشکال ندارد. (آیات عظام: خامنه‌ای، سیستانی و مکارم)

بخائل سوم: احکام مخمل به حرم و مسجد * ۴۹

بنابر احتیاط واجب نرود گرچه ورود و خروج باشد. (آیت الله صافی)

۳. ورود و توقف زن مستحاضه - حتی مستحاضه متوسطه و کثیره - در حرم ائمه معصومین علیهم السلام اشکال ندارد. (آیات عظام: خامنه‌ای، سیستانی و صافی)

ورود و توقف زن مستحاضه کثیره در صورتی که اعمال خود را انجام داده باشد، اشکال ندارد. (آیت الله مکارم)

سجده در برابر قبر امام معصوم علیه السلام

سجده کردن برای غیر خداوند متعال حرام است و بعضی از مردم که در آستانه در حرم امامان علیهم السلام پیشانی بر زمین می‌گذارند اگر به قصد سجده شکر خدای متعال باشد اشکال ندارد و گرنه حرام است (آیات عظام: خامنه‌ای و صافی) و گرنه مشکل است. (آیت الله سیستانی)^۱

و احتیاط واجب این است که در شرایط فعلی که موجب اتهام است از هرگونه سجده بر درگاه پرهیز کنند. (آیت الله مکارم)

---

۱. توضیح المسائل، م ۱۰۷۶.

تصرف در اموال اهدایی به حرم

تصرف در این اموال بدون کسب اجازه از متولی شرعی و مسئولین مربوطه جایز نیست. (آیات عظام: خامنه‌ای، صافی و مکارم)
جایز نیست. (آیت الله سیستانی)^۱

احکام مساجد و مسجد کوفه

۱. نماز خواندن در مسجد مستحب است، بلکه حاضر نشدن در مسجد، برای همسایگان مسجد در صورتی که عذری نباشد کراهت دارد.
۲. مستحب است دو رکعت نماز به قصد تحیت و احترام به مسجد خوانده شود و اگر نماز واجب یا مستحب دیگری هم خوانده شود کفایت می‌کند.
۳. ثواب نماز در مسجد جامع کوفه، معادل هزار نماز است.
۴. توقف جنب حائض و نفساء در مسجد حرام است ولی عبور از آن به طوری که از یک درب وارد و از درب دیگر بیرون برود اشکال ندارد.

---

۱. دفتر معظم له.

بخش چهارم:

احکام عزاداری

توسعه زمان در زیارت اربعین

انجام زیارت سیدالشهدا علیه السلام در هر زمان، مستحب و دارای ثواب عظیم است. ولی ثواب زیارت زمان خاص، مختص به انجام زیارت در همان زمان خاص است. البته انجام زیارت قبل یا بعد از آن موقع به رجاء آن ثواب مخصوص، مانعی ندارد. (آیت الله خامنه‌ای) با توجه به عدم امکان دسترسی همه مؤمنین به زیارت در روز اربعین، امید است خداوند متعال زائرانی را که به این مناسبت به زیارت امام علیه السلام مشرف می‌شوند، هرچند قبل از روز اربعین باشد همان ثواب را عطا فرماید. (آیت الله سیستانی)

زیارت اربعین دارای ثواب و اجر فراوانی است و اگر زائران نتوانند در خصوص آن روز زیارت کنند، در اوقات دیگر زیارت نمایند که اجر آن برای آنها هم می‌باشد. (آیت الله صافی)

اگر بر اثر ازدحام زیاد نتوانند روز اربعین زیارت کنند، مانعی ندارد که به جای آن، قبل یا بعد از آن زیارت کنند و ان شاء الله قبول است. (آیت الله مکارم)

پوشیدن لباس سیاه در عزای اهل بیت علیهم السلام

پوشیدن لباس سیاه در عزای اهل بیت خصوصاً سیدالشهدا علیه السلام کراهت آن ثابت نیست، بلکه اگر برای تعظیم شعائر باشد، دارای اجر و ثواب خواهد بود (آیات عظام: خامنه‌ای و صافی) ولی نباید مدت طولانی ادامه یابد که از اهمیت آن کاسته شود. (آیت الله مکارم)

سیاه پوشیدن از مصادیق عرفی عزاداری بر حضرت اباعبدالله الحسین علیه السلام و سایر ائمه هدی علیهم السلام می‌باشد که امری مستحب بوده و به آن ترغیب اکید شده است. (آیت الله سیستانی)^۱

خواندن روضه‌های غیرواقعی و غیرمعتبر

اگر دروغ و موجب هتک و تمسخر باشد جایز نیست. (آیت الله خامنه‌ای) و در صورتی که مضمون

---

۱. استفتائات، سؤال ۱۷۵.

مناسبتی داشته باشد به عنوان احتمال وجود روایت در فلان کتاب مثلاً، خواندن آن جایز است. (آیت الله مکارم) اگر استناد، قطعی و موجب وهن نباشد اشکال ندارد. (آیت الله سیستانی)^۱ اگر دروغ باشد جایز نیست. (آیت الله صافی)

نقل مطالب بی‌مأخذ در عزاداری

نقل مطالب و وقایع در عزاداری‌ها بدون این که مستند به روایتی باشد و یا در تاریخ ثابت شده باشد وجه شرعی ندارد مگر آن که نقل آن به عنوان بیان حال به حسب برداشت متکلم بوده و علم به خلاف بودن آن نداشته باشد. (آیات عظام خامنه‌ای و مکارم) اگر استناد، قطعی و موجب وهن نباشد اشکال ندارد. (آیت الله سیستانی)^۲ نقل مطالب و وقایع کذب در عزاداری جایز نیست. (آیت الله صافی)

---

۱. دفتر معظم له.

۲. دفتر معظم له.

کیفیت عزاداری اهل بیت علیهم السلام

عزاداری به صورت سنتی اشکال ندارد ولی از اعمال و رفتارهایی که موجب وهن مذهب می شود، باید اجتناب شود. (آیات عظام: خامنه ای، صافی و مکارم)

سینه زنی و گریه کردن و سیلی زدن به صورت هرچند شدید باشد اگر به خاطر حزن و ناراحتی بر حضرت سیدالشهداء علیه السلام باشد داخل در عنوان جزع و بکاء بر آن حضرت است که در روایات معتبره آن را مستحب و موجب تقرب به سوی خداوند متعال می شمارند به شرطی که خوف ضرر کلی به نفس در بین نباشد. (آیت الله سیستانی)^۱

استفاده از آلات موسیقی در عزاداری

استفاده از آلات موسیقی مناسب با عزاداری سالار شهیدان نیست و شایسته است مراسم عزاداری به همان صورت متعارفی که از قدیم متداول بوده، برگزار شود. (آیات عظام: خامنه ای و مکارم)

---

۱. استفتائات، سؤال ۱۷۴.

اگر به نحوی که مناسب مجالس لهو و لعب است نباشد اشکال ندارد. (آیت الله سیستانی)^۱

استفاده از آلات موسیقی جایز نیست و مناسب با عزاداری سالار شهیدان نیست و شایسته است مراسم عزاداری به همان صورت متعارفی که از قدیم متداول بوده برگزار شود. (آیت الله صافی)

برهنه شدن در عزاداری

مناسب و شایسته است در عزاداری بدن را برهنه نکنند و طبق شیوه مرسوم و سنتی با لباس انجام گیرد. (آیت الله خامنه‌ای)

این کار فی نفسه اشکال ندارد، ولی نگاه کردن زنان به اندام برهنه مردان یا به عکس و فیلم مربوط به آن بنابر احتیاط واجب جایز نیست. (آیت الله سیستانی)^۲

برهنه شدن و سینه زنی در صورتی که نامحرمی ناظر و شاهد نباشد و مستلزم مفسده نباشد اشکالی ندارد. (آیت الله صافی)

---

۱. دفتر معظم له.

۲. استفتائات، سؤال ۱۷۶.

با توجه به اینکه برهنه شدن در شرایط فعلی موجب وهن است از آن پرهیز و از لباس‌های مخصوص سینه‌زنی استفاده کنند. (آیت الله مکارم)

عزاداری و رعایت حال مردم

اگرچه اقامه مراسم عزاداری و شعائر دینی در زمان‌های مناسب از بهترین کارها و جزو مستحبات مؤکد است، ولی واجب است برگزارکنندگان مراسم و عزاداران تا حد امکان از اذیت و ایجاد مزاحمت برای مردم پرهیزند. (آیت الله خامنه‌ای)

اگر مزاحمت برای دیگران نباشد مانعی ندارد.
(آیت الله سیستانی)^۱

اگرچه اقامه مراسم عزاداری و شعائر دینی در زمان‌های مناسب از بهترین کارها و جزء مستحبات مؤکد است، ولی لازم است برگزارکنندگان مراسم و عزاداران مراقب باشند کسی مورد اذیت و آزار واقع نشود. (آیت الله صافی)

---

۱. دفتر معظم‌له.

اگرچه اقامه مراسم و شعائر دینی در زمان‌های مناسب از بهترین کارها و جزو مستحبات موکد است ولی واجب است برگزارکنندگان مراسم و عزاداران از ایجاد مزاحمت برای مردم بپرهیزند. (آیت الله مکارم)

استفاده از علم در عزاداری

استفاده از علم در عزاداری سیدالشهداء علیه السلام فی نفسه اشکال ندارد، ولی نباید این امور جزء دین شمرده شود. (آیت الله خامنه‌ای)

فی نفسه اشکال ندارد. (آیات عظام: سیستانی^۱ و صافی)
استفاده از علم اشکالی ندارد، ولی از علامت‌های سنگین که موجب ضرر و زیان است، پرهیز شود. (آیت الله مکارم)

بلند کردن صدای بلندگوهای هیئت عزاداری

اگر موجب اذیت و مزاحمت دیگران گردد جایز نیست. (آیات عظام: خامنه‌ای، سیستانی^۲ و مکارم)

---

۱. دفتر معظم له.

۲. دفتر معظم له.

به طور متعارف در زمان مناسب اشکالی ندارد.
(آیت الله صافی)

مثال معصومین علیهم السلام

انتساب این عکس ها به حضرات معصومین علیهم السلام ثابت نیست، اگرچه هتک حرمت آن هم جایز نمی باشد، (آیات عظام: خامنه ای و صافی) ولی با توجه به اینکه نام معصومین به آنها نهاده می شود و آنها را احترام کنند. (آیت الله مکارم)
اگر هتک نباشد اشکال ندارد. (آیت الله سیستانی)^۱

دورانداختن عکس اماکن متبرکه

اگر بی احترامی محسوب شود، جایز نیست.

غلو در مداحی

گفتن جملات غلوآمیز جایز نیست و باید از ترویج مداحانی که اهل غلو هستند و نیز از جلسات آنها پرهیز شود. (آیات عظام: خامنه ای، صافی و مکارم)

---

۱. دفتر معظم له.

تکرار بعضی عبارات ادعیه

فی نفسه و بدون قصد ورود، مانع ندارد گرچه خوب است ادعیه و زیارات را همان گونه که وارد شده، قرائت کنند. (آیات عظام: خامنه‌ای، صافی و مکارم) اشکال ندارد. (آیت الله سیستانی)^۱

سخنان تفرقه‌انگیز

هرگونه گفتار یا کردار و رفتاری که (بر خلاف تقیه باشد) (آیت الله صافی) و در زمان حاضر سوژه و بهانه به دست دشمن بدهد و یا موجب اختلاف و تفرقه بین مسلمین شود شرعاً حرام مؤکد است. (آیات عظام: خامنه‌ای، صافی و مکارم)

اگر موجب اثاره فتنه باشد جایز نیست. (آیت الله سیستانی)^۲

---

۱. دفتر معظم له.

۲. دفتر معظم له.

مداحی بانوان

مداحی زن در جایی که می‌داند نامحرم صدای او را می‌شنود و موجب جلب توجه و تهییج نامحرم و یا مفسده دیگری گردد جایز نیست. (آیات عظام: خامنه‌ای و صافی)

اگر صدای زن به گونه‌ای است که عادتاً موجب تهییج نامحرم شده در صورتی که زن احراز نماید که نامحرم می‌شنود جایز نیست و گرنه اشکال ندارد. (آیت‌الله سیستانی)^۱

مداحی زن در جایی که می‌داند نامحرم صدای او را می‌شنود اشکال دارد. (آیت‌الله مکارم)

اختلاط زن و مرد هنگام زیارت و در حریم‌های مطهر

اگر مستلزم مفسده و یا خوف ارتکاب گناه در آن باشد جایز نیست. (آیات عظام: خامنه‌ای، صافی و مکارم)

فی حد نفسه مانع ندارد. (آیت‌الله سیستانی)^۲

---

۱. سایت عربی معظم له.

۲. دفتر معظم له.

هدایای مردمی به عزاداری

۱. چنانچه در نوع مصرف آن به مسئول هیئت یا حسینیه اختیار کامل داده شده باشد طبق اختیار تام در عزاداری مصرف می شود.

۲. اگر مورد مصرف مشخص شده باشد (مثل هزینه چای، مداح و...) فقط طبق مورد مصرف باید هزینه شود. و اگر اموال باقی می ماند و مصرف نمی شود در صورتی که اختیار تام در مصرف نداشته باشند:

الف) دسترسی به اهدا کننده ندارند باید از صاحبان آنها اجازه و رضایت بگیرند تا در موردی که مد نظر دارند مصرف کنند. (آیات عظام: خامنه ای و مکارم)

ب) دسترسی به اهدا کننده ندارند، باید آن را صدقه بدهند، مگر آن که یقین کنند در مورد مخصوص راضی به مصرف است که در این صورت باید در همان مسیر صرف شود. (آیت الله خامنه ای)

در صورتی که دسترسی به صاحبش نیست می توانند آن را در موارد مشابه مصرف کنند. (آیت الله مکارم)

اموال و هدایایی که برای عزاداری سیدالشهداء (علیهم السلام) جمع می شود ظاهر آن است که از صدقاتی محسوب

می شود که شرط شده در جهت معینی صرف شود و مالک قبلی نسبت به آن حقی ندارد و اگر باقی ماند و صرف نشد احتیاط آن است که در موردی که اقرب و مشابه به آن جهت است صرف شود مگر آنکه اهداء کننده، گیرنده مال را به منزله وکیل از جانب خودش بداند. (آیت الله سیستانی)^۱

چنانچه در نوع مصرف آن به مسئول هیئت یا حسینیة اختیار کامل داده شده باشد می توان آن را طبق اختیار تام در عزاداری مصرف نمود.

الف) در صورتی که دسترسی به اهدا کننده دارند باید از صاحب آنها اجازه و رضایت بگیرند تا در موردی که مد نظر اوست، مصرف کنند.

ب) در صورتی که دسترسی به اهدا کننده ندارند، باید آن را در همان مورد که می داند راضی به مصرف است صرف نمود. (آیت الله صافی)

---

۱. منهاج الصالحین، ج ۲، م ۱۵۷۸.

خاتمه

عمل بدون تقلید

اگر عمل وی موافق احتیاط یا مطابق با واقع یا با نظر مجتهدی باشد که وظیفه دارد از او تقلید کند، محکوم به صحت است.

بقای بر تقلید میت

طبق نظر همه مراجع عظام (یا به نحو فتوا یا به نحو احتیاط)؛ تقلید میت ابتدائاً جایز نیست و بقای بر تقلید میت اشکال ندارد و باید بقای بر تقلید میت، به فتوای مجتهد زنده باشد؛ اما در مورد محدوده بقای بر تقلید میت و همچنین جواز یا وجوب بقای بر تقلید میت اعلم اختلاف است:

الف) محدوده بقای بر تقلید میت:

همین که در بعضی از مسائل به فتوای او عمل کرده باشد کافی است. (آیت الله خامنه‌ای)

صرف التزام به متابعت از فتوای مجتهد میت، کافی است و عمل کردن به دستور او لازم نیست. (آیت الله سیستانی)

همین که در بعضی از مسائل به فتوای او عمل کرده باشد یا آن را یاد گرفته و ملتزم به عمل شده کافی است. (آیت الله صافی)

در مسائلی که به فتوای او عمل کرده کافی است. (آیت الله مکارم)

ب) جواز یا وجوب بقای بر تقلید میت در صورت اعلمیت میت:

جایز است. (آیت الله خامنه‌ای)

باید با علم به اختلاف در مسائل محل ابتلاء، ولو اجمالاً، بر تقلید او باقی بماند. (آیت الله سیستانی)

بنا بر احتیاط لازم است. (آیت الله صافی)

لازم است. (آیت الله مکارم)

عدول از مرجع مساوی به مساوی

بنا بر احتیاط واجب جایز نیست. (آیت الله خامنه‌ای)

در غیر موارد علم تفصیلی یا اجمالی به مخالفت، جایز است. (آیت الله سیستانی)

در خصوص مسائلی که یاد گرفته، بنا بر احتیاط واجب، جایز نیست. (آیت الله صافی)

در خصوص مسائلی که عمل کرده، رجوع به مساوی جایز نیست. (آیت الله مکارم)

وضوگرفتن با آب شرب

وضوگرفتن با آب سردکن‌ها که مخصوص نوشیدن است، جایز نیست و وضو باطل است. ولی اگر شخصی نداند آبی مخصوص نوشیدن است و با آن وضو بگیرد و نماز بخواند، وضو و نمازش صحیح است.

استفاده از وضوخانه مسجد

کسی که نمی‌خواهد در مسجدی نماز بخواند اگر نداند وضوخانه آن را برای همه مردم وقف کرده‌اند یا تنها برای کسانی که در آنجا نماز می‌خوانند نمی‌تواند

۷۰ ❁ احکام فقهی مورد ابتلا در سفر عبادت‌گاہ

از وضوخانه آن مسجد استفاده کند. (بنابر احتیاط واجب: آیت الله صافی)

اقامه نماز مستحبی در حال حرکت

نماز مستحبی مانند نماز زیارت را می‌شود در حال حرکت خواند و رعایت قبله لازم نیست و رکوع و سجود با اشاره سر و یا چشم کافی است.

احکام نذر

۱. در نذر باید صیغه خوانده شود و لازم نیست که به عربی خوانده شود پس اگر بگوید **الله علی ان اعطی عشرة الاف الی حرم الحسین** یا معنای آن را بگوید: «برای خدا بر عهده من است که ده هزار تومان به حرم امام حسین **علیه السلام** بدهم» نذر او صحیح است و باید مطابق آن عمل کند. بنابراین اگر صیغه نذر نخوانده باشد، عمل به آن واجب نیست. (آیات عظام: خامنه‌ای، سیستانی و صافی)

و اگر بگویند برای خدا نذر کردم چنین کنم، بنابر احتیاط واجب باید عمل کند. (آیت الله سیستانی)^۱

کافی است در صیغه نذر بگوید: «نذر می‌کنم فلان کار را انجام دهم.» (آیت الله مکارم)

۲. کاری را می‌تواند نذر کند که انجام دادن آن برای او ممکن باشد. بنابراین کسی که نمی‌تواند پیاده به نجف یا کربلا برود اگر نذر کند پیاده برود نذر او صحیح نیست.

۳. اگر نذر کند کاری را انجام دهد، باید همان‌طور که نذر کرده عمل کند. پس اگر نذر کند روز اول ماه به زیارت برود، اگر روز قبل یا بعد از آن برود کفایت نمی‌کند و به نذر عمل نشده است.

۴. اگر نذر کند که به زیارت یکی از امامان (علیهم‌السلام) برود اگر به زیارت امام دیگری برود کافی نیست و اگر به واسطه عذر نتواند آن امام را زیارت کند چیزی بر او واجب نیست.

---

۱. توضیح المسائل، م ۲۶۵۸.

۵. کسی که نذر کرده به زیارت برود و غسل زیارت و نماز آن را نذر نکرده، لازم نیست غسل و نماز را انجام دهد.

۶. اگر برای حرم یکی از امامان علیهم السلام یا امامزادگان، چیزی نذر کند باید آن را به مصارف حرم - از قبیل فرش - برساند اما اگر نتواند به این مصارف برساند به متولیان این امور مراجعه نماید تا صرف در مصارف شرعی (مربوط به آن حرم (آیت الله صافی)) شود. (آیات عظام: خامنه‌ای و مکارم)

اگر برای حرم یکی از امامان علیهم السلام یا امامزادگان چیزی نذر کند باید آن را به مصارف حرم برساند؛ از قبیل فرش و اگر ممکن نشد یا آن حرم به کلی بی‌نیاز بود در راه کمک زوار مستمند آن حرم مصرف نماید. (آیت الله سیستانی)^۱

۷. اگر چیزی را نذر خود امام علیه السلام یا امامزاده کند اگر مصرف معینی را قصد کرده، باید به همان مصرف برساند و اگر مصرف معینی را قصد نکرده به فقیران و

---

۱. توضیح المسائل، م ۲۶۷۹.

زائران بدهد یا مسجد و مانند آن را بسازد و ثواب آن را به آن امام علیه السلام یا امامزاده هدیه کند. (آیات عظام:

خامنه‌ای، صافی و مکارم)

اگر چیزی را نذر خود امام علیه السلام یا امامزاده کند اگر مصرف معینی را قصد کرده، باید به همان مصرف برساند و اگر مصرف معینی را قصد نکرده باید به مصرفی برساند که نسبتی با آن حضرت داشته باشد مثلاً بر زوار فقیر او صرف نماید یا به مصارف حرم او برساند و یا در امری که موجب اعلامی نام اوست صرف کند. (آیت الله سیستانی)^۱

۸. اگر مورد نذر مقید به زمان خاصی است و عمداً آن را ترک نماید، کفاره واجب است و اگر غیر از نماز و روزه بود، قضای آن واجب نیست.

۹. اگر مورد نذر مقید به زمان خاصی نیست جایز است تأخیر آن تا زمانی که گمان به فرارسیدن مرگش کند، به تأخیر بیندازد و در این صورت تأخیر آن جایز

---

۱. توضیح المسائل، م ۲۶۸۰.

نیست. (آیات عظام: خامنه‌ای و صافی) و احتیاط آن است که زمان زیادی به تأخیر نیفتد. (آیت الله مکارم)

تأخیر تا زمانی جایز است که سستی در انجام واجب محسوب نشود. (آیت الله سیستانی)^۱

۱۰. اگر کسی تخلف از نذر نماید، باید ده فقیر را اطعام کند یا آنان را لباس بپوشاند و در صورتی که مقدور نباشد سه روز پیاپی روزه بگیرد. (آیات عظام: خامنه‌ای، سیستانی و مکارم)

کفّاره تخلف نذر مانند کفّاره افطار عمدی روزه رمضان (۶۰ روز روزه یا اطعام ۶۰ مسکین) است. (آیت الله صافی)

اجازه شوهر برای نذر زن

اگر شوهر حضور دارد بنابر احتیاط نذر زن با اجازه او باشد. (آیت الله خامنه‌ای)

نذر زن بدون اجازه قبلی یا بعدی شوهر در آنچه با حق استمتاع او منافات دارد صحیح نیست، حتی اگر

---

۱. منهاج الصالحین، ج ۳، م ۷۳۷.

قبل از ازدواج نذر کرده باشد و صحت نذر زن در اموالش بدون اذن شوهر محل اشکال است. پس باید رعایت احتیاط بشود، مگر در حج و زکات و صدقه و احسان به پدر و مادر و صله رحم. (آیت الله سیستانی)^۱
 اقوی آن است که انعقاد نذر زن متوقف بر اذن شوهر است. (آیت الله صافی)
 نذر زن اگر مزاحم حق شوهر نباشد اجازة او لازم نیست. (آیت الله مکارم)

نذر روزه در سفر

نذر روزه مستحبی در مسافرت اشکال ندارد و لکن احتیاط آن است که این نذر قبل از سفر انجام گیرد.
 (آیت الله خامنه‌ای)

اگر فرد نذر کند روزی را چه معین و چه غیرمعین روزه مستحبی بگیرد، نمی‌تواند آنرا در سفری که نماز در آن شکسته است به جا آورد؛ مگر آنکه نذر روزه معین باشد و در نیت نذر لحاظ کرده باشد که روزه

---

۱. توضیح المسائل، م ۲۶۶۱.

در سفر انجام دهد یا آنکه چه مسافر باشد و چه مسافر نباشد روز بگیرد. (آیت الله سیستانی)^۱

نذر روزه مستحبی در مسافرت صحیح نیست ولکن اگر این نذر قبل از سفر باشد که فلان روز را روزه بگیرد اگرچه در سفر باشد، اشکال ندارد. (آیت الله صافی)

نذر روزه در مسافرت در هیچ صورت جایز نیست.

(آیت الله مکارم)

زیارت قبور

۱. زیارت قبور مؤمنین مستحب است و روزهای دوشنبه، پنج شنبه و صبح شنبه ثواب بیشتری دارد.
۲. هنگام زیارت اهل قبور مناسب است این امور انجام گیرد:

- سلام دادن به این عبارت:

«السَّلَامُ عَلَى أَهْلِ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رَحِمَ اللَّهُ الْمُتَقَدِّمِينَ
مِنْكُمْ وَ الْمُتَأَخِّرِينَ وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لَاحِقُونَ.»

---

۱. توضیح المسائل جامع، م ۲۱۱۳.

- رو به قبله نشستن و گذاشتن دست بر قبر.
- خواندن هفت مرتبه سوره قدر.
- خواندن سوره حمد، ناس، فلق و آیه الکرسی هر کدام سه مرتبه و سوره یاسین.
- خواندن: السَّلَامُ عَلَى أَهْلِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مِنْ أَهْلِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَا أَهْلَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ بِحَقِّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ كَيْفَ وَجَدْتُمْ قَوْلَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مِنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ بِحَقِّ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ اغْفِرْ لِمَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ احْشُرْنَا فِي زُمْرَةِ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ عَلَى وَلِيِّ اللَّهِ.

احکام تربت

۱. خوردن تربت حسینی به قصد استشفای اشکال ندارد.
- (قدر متیقن تربت قبر شریف و ملحقات عرفی آن است.) (آیت الله خامنه‌ای)

خوردن کمی از تربت سیدالشهداء برای استشفای به مقدار یک نخود متوسط جایز است و اگر آن را از خود قبر مقدس یا اطراف آن برندارند هر چند تربت

امام حسین علیه السلام بر آن صدق کند بنا بر احتیاط واجب باید در مقداری از آب و مانند آن حل نمایند که مستهلک شود و بعداً آن آب را بیاشامند و همچنین این احتیاط را باید رعایت کرد در موردی که اطمینان نباشد که تربت از قبر مقدس آن حضرت است و بینه‌ای هم بر آن شهادت ندهد. (آیت الله سیستانی)^۱

خوردن تربت حسینی به قصد استشفای اشکال ندارد. (قدر متیقن تربت قبر شریف و اطراف آن است). (آیت الله صافی)
روش صحیح خوردن تربت آن است که اندکی (مثلاً به اندازه یک عدس) در مقداری آب حل کنند و افراد مختلف هر کدام، کمی از آن را بنوشند. (آیت الله مکارم)

۲. در حال نماز سجده بر تربت امام حسین علیه السلام مستحب است.

۳. برآوردن کام نوزادان با تربت امام حسین علیه السلام مستحب است.

۴. بی‌احترامی به آن، مانند نجس کردن آن جایز نیست.

---

۱. توضیح المسائل، م ۲۶۴۵.

۵. مستحب است هنگام دفن میت، مقداری تربت همراه او گذاشته شود و با حنوط او نیز مخلوط گردد.
 ۶. بوسیدن و بوئیدن تربت امام حسین (علیه السلام) مستحب است و حتی دست کشیدن بر آن و مالیدن بر سایر اعضای بدن نیز ثواب دارد.

رعایت قوانین و مقررات

الف) در ایران

رعایت قوانین و مقررات نظام اسلامی واجب است.

ب) در خارج از ایران

رعایت قوانین و مقرراتی که برای حفظ نظم اجتماع وضع شده است لازم است. (آیات عظام: خامنه‌ای و مکارم)
 اگر قانونی برای مصلحت عموم لازم باشد مخالفت با آن جایز نیست. (آیت الله سیستانی)^۱

الف) در ایران

---

۱. سایت رسمی معظم له.

رعایت قوانین و مقررات مشروع نظام اسلامی لازم است.

(ب) در خارج از ایران رعایت قوانین و مقررات مشروع که برای حفظ نظم اجتماع در بلاد اسلامی وضع شده است، لازم است. (آیت الله صافی)

کمک به متکدیان

اگر کمک به متکدیان ترویج دروغ، بیکاری و تکدی‌گری و تخلف از قانون باشد باید از آن اجتناب شود، و انسان می‌تواند به مؤسسات مورد اطمینان که در این زمینه فعال هستند کمک کنند. (آیت الله خامنه‌ای) و یا به اشخاصی که می‌شناسند واقعاً نیازمندند یا ظاهر آنها دلالت بر نیاز دارد کمک کنند. (آیت الله مکارم)

فی حد نفسه اشکال ندارد. (آیت الله سیستانی)^۱
اگر کمک به متکدیان موجب ترویج دروغ و تکدی‌گری باشد باید از آن اجتناب شود. (آیت الله صافی)

---

۱. دفتر معظم له.

اشیای پیدا شده

۱. اگر صاحب آن معلوم نیست و نشانه‌ای ندارد که بتواند صاحب آن را پیدا نماید چنانچه قیمت آن به ۱۲/۶ نخود نقره سکه‌دار می‌رسد بنابر احتیاط واجب از طرف صاحبش به فقیر صدقه بدهد. (آیت الله خامنه‌ای)
می‌تواند آنرا برای خود بردارد، ولی احتیاط مستحب آن است که آنرا از طرف صاحبش به فقرا صدقه بدهد و از این قبیل است پولی که علامت ندارد. (آیت الله سیستانی)^۱

اگر صاحب آن معلوم نیست و نشانه‌ای ندارد که بتواند صاحب آنرا پیدا نماید بنابر احتیاط واجب از طرف صاحبش به فقیر غیر سید صدقه بدهد. (آیت الله صافی)
اگر نشانه‌ای ندارد که با آن صاحبش معلوم شود (مانند یک اسکناس هزار تومانی) بنابر احتیاط از طرف صاحبش آنرا صدقه بدهد و اگر مال مهمی باشد احتیاط آن است که از حاکم شرع اجازه بگیرد. (آیت الله مکارم)

---

۱. توضیح المسائل، م ۲۵۸۲.

۲. اگر مالی را که نشانه دارد و قیمت آن به ۱۲/۶ نخود نقره سکه دار می‌رسد و از پیدا نمودن صاحب آن ناامید باشد می‌تواند آن را از طرف صاحبش صدقه بدهد. (آیات عظام: خامنه‌ای، صافی و مکارم)

اگر مالی را که نشانه دارد و قیمت آن به یک درهم می‌رسد در جایی پیدا کند که معلوم است به واسطه اعلان صاحب آن پیدا نمی‌شود باید از روز اول آن را از طرف صاحبش به فقرا با اذن حاکم شرعی - بنابر احتیاط واجب - صدقه بدهد و نباید صبر کند تا سال تمام شود. (آیت الله سیستانی)^۱

۳. اگر کفش‌های انسان گم بشود نمی‌تواند کفش‌هایی را که در محل است بردارد، مگر بداند که مالک آن راضی است یا از آن اعراض کرده است.

محاذات یا مقدم بودن زن بر مرد در نماز

بنابر احتیاط واجب لازم است بین زن و مرد در حال نماز حداقل یک وجب فاصله باشد و در این

---

۱. توضیح المسائل، م ۲۵۹۱.

صورت اگر زن و مرد محاذی بایستند یا زن جلوتر از مرد بایستد نماز هر دو صحیح است. (آیت الله خامنه‌ای)
 بنا بر احتیاط لازم زن عقب‌تر از مرد بایستد اقلأً به مقداری که جای سجده او برابر جای دو زانوی مرد در حال سجده باشد. (آیت الله سیستانی)^۱
 فاصله لازم نیست و اگر زن و مرد محاذی بایستند و یا زن جلوتر از مرد بایستد نماز هر دو صحیح است. (آیت الله صافی)

در حرم‌های مطهر و هر جای دیگر محل ایستادن زن در نماز حداقل باید یک وجب عقب‌تر از مرد باشد در غیر این صورت کسی که ابتدا نماز را شروع کرده نمازش صحیح و نماز فرد دوم باطل است، ولی در مواردی که مکان شلوغ است و رعایت این شرط ممکن نیست انجام آن لازم نمی‌باشد. (آیت الله مکارم)

احکام بانوان

۱. حیض کمتر از سه روز و بیشتر از ده روز نمی‌شود و باید سه روز اول حیض پشت سر هم باشد، ولی لازم نیست در تمام سه روز خون بیرون بیاید، بلکه اگر لحظه‌ای بیرون آمد و بعد از آن در باطن خون باشد کافی است.
۲. اگر خانمی بعد از تمام شدن عادت، خون ببیند و از ده روز تجاوز نکند، حکم حیض را دارد.
۳. استفاده از قرص و آمپول جلوگیری برای بانوان اگر ضرر قابل توجهی بر آن مترتب نشود، اشکال ندارد.
۴. لکه‌های خونی که بعد از استفاده از قرص و غیر آن به وجود می‌آید و سه روز (هرچند در باطن) استمرار ندارد حکم استحاضه را داشته و برای عبادات باید به وظیفه مستحاضه عمل شود.
۵. اگر سه روز پشت سر هم خون ببیند و پاک شود چنانچه دوباره خون ببیند و روزهایی که خون دیده و در وسط پاک بوده روی هم از ده روز بیشتر نشود

روزهایی هم که در وسط پاک بوده حیض است.

(آیت الله خامنه‌ای)

در ایام پاکی وسط بنابر احتیاط واجب بین تروک حائض و عبادات مستحاضه جمع کند. (آیات عظام:

سیستانی و صافی)

ایام پاکی وسط حکم حیض را ندارد و عبادات در آن صحیح واقع می‌شود. (آیت الله مکارم)

۶. تعیین سن یا سگی محل تأمل و احتیاط است و بانوان می‌توانند در این مسئله به مجتهد جامع الشرایط دیگری مراجعه نمایند. (آیت الله خامنه‌ای)

خونی را که زنان پس از تمام شدن شصت سال قمری می‌بینند حکم حیض را ندارد و زن در فاصله پنجاه تا شصت سالگی چه قرشیه باشد چه غیر قرشیه حیض می‌بیند هرچند احتیاط مستحب این است، زن‌هایی که قرشیه نیستند در این فاصله در مواردی که قبل از این سن حیض به حساب می‌آمد کارهایی که

بر حائض حرام است ترک کنند و وظایف مستحاضه را نیز انجام دهند. (آیت الله سیستانی)^۱

سن یائسگی زنان غیر سیده پنجاه سال و زنان قرشیه شصت سال است. (آیت الله صافی)

اولاً این مسأله مربوط به خون‌های مشکوک است و اگر بعد از پنجاه سال خونی که می‌بیند تمام صفات حیض را داشته باشد حیض است. ثانیاً آنچه در روایات آمده زنان قرشی است نه مطلق سادات و بنی‌هاشم و قریش قبیله‌ای است از عرب؛ پس حکم شصت‌سالگی مخصوص زنانی است که عرب هستند و از قبیله قریش در حالی که در عرف، زنان سیده ایرانی را عرب نمی‌گویند چه رسد به قریشی. و تفاوت است بین بنی‌هاشم یعنی از نسل هاشم بودن با از نژاد قریش و جزء قبیله قریش بودن. فی المثل کسی که جد اعلای وی ترک بوده، ولی چندین پشت او فارس هستند به او ترک گفته نمی‌شود.

تذکر: آنچه در مورد قبیله قریش گفته می شود تعبیر نیست، بلکه طبیعت آنها این است که زنانشان تا شصت سالگی بارور می شوند و زنی که اجدادش عجم است و طبیعتش عوض شده احکام آنها در مورد او جاری نمی شود. البته اکنون هم در میان اعراب قبیله قریش موجود است. (آیت الله مکارم)

۷. اگر رحم زنی را در اثر بیماری و عمل جراحی بردارند و خون ببیند اگر خون جراحت باشد مثل سایر خون هایی است که از جراحت می باشد و در غیر این صورت ممکن است خون حیض یا استحاضه باشد. (آیت الله صافی)

در صورتی که رحم آنها را به طور کامل برداشته باشند خونی که می بینند عادت محسوب نمی شود و حکم خون زخم و مانند آن را دارد و برای نماز شستن آن خون ها کافی است. (آیات عظام: خامنه ای، سیستانی^۱ و مکارم)

۸. مستحب است زن حائض در وقت نماز خود را از خون پاک کند و پنبه و دستمال را عوض نماید و

---

۱. توضیح المسائل جامع، م ۴۷۴.

وضو بگیرد و در جای نماز رو به قبله بنشیند و مشغول ذکر و دعا و صلوات و تلاوت قرآن شود و در این وقت تلاوت قرآن کراهت ندارد.

۹. سجده زیارت عاشورا برای حائض اشکال ندارد.

۱۰. خواندن آیات سجده در سوره‌هایی که سجده

واجب دارند بر حائض جایز نیست و نسبت به غیر آن

کراهت دارد. (آیات عظام: خامنه‌ای، سیستانی و صافی)

خواندن آیات سجده در سوره‌هایی که سجده واجب

دارند بر حائض جایز نیست و نسبت به غیر آن بیش از

هفت آیه خواندن ثواب کمتری دارد. (آیت الله مکارم)